Dnro TRAFICOM/478397/03.03.01/2022
10.10.2022

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto on pyytänyt Liikenne- ja viestintävirasto Traficomilta (jäljempänä myös Traficom) asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Kuulemisen teemana on Viestintäpalvelut ja -verkot, viestinnän tukeminen, myös valtakunnallisen laajakaistahankkeen tilanne ja eteneminen sekä kyberturvallisuuteen osoitettujen resurssien riittävyys.

Traficom kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa kyseessä olevaan teemaan liittyen.

Kyberturvallisuuteen osoitettujen resurssien riittävyys

Kyberturvallisuuteen osoitettujen resurssien kasvu ja jatkuvuus

Suomen turvallisuusympäristön muutos korostaa myös kyberturvallisuuden roolia yhteiskunnassa. Käynnissä oleva Ukrainan sota on osoittanut, että Euroopassa on syytä varautua aikaisempaa tehokkaammin kyberhyökkäyksiin, -häiriöihin ja -vaikuttamiseen. Kyberturvallisuusuhkat tulevat entistä konkreettisimmin esille samalla tavoin kuin fyysisessä maailmassa kohtaamamme turvallisuusuhkat. Yhteiskunnan eri palveluiden digitalisoituessa kyberturvallisuusuhat eivät ole enää erillisen virtuaalimaailman vitsaus, vaan jokapäiväiseen elämään vaikuttava uhka. Monesti nämä uhkakuvat voivat kohdistua myös yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiin toimintoihin.

Se mitä Kyberturvallisuuskeskukselta edellytetään ja vaaditaan yhteiskunnan turvaamiseksi, kasvaa vuosi vuodelta kyberturvallisuuden merkityksen korostuessa yhteiskunnassamme. Kyberturvallisuusongelmissa Kyberturvallisuuskeskuksen apua tarvitsevia kansalaisia, yhteiskunnan kriittisten toimialojen toimijoita ja viranomaisia on joka vuosi entistä enemmän. Kasvavaan tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää esitettyä lisärahoitusta niin järjestelmä- kuin tehtävätasolla.

Liikenne- ja viestintävirasto pitää merkittävänä uusimmassa julkisen talouden suunnitelmassa ja ehdotetussa talousarvioesityksessä suunniteltuja panostuksia kyberturvallisuuden saralle. Aiempana mainituista syistä kyberturvallisuudessa on syntynyt kuluneina vuosina korjausvelkaa, jonka kasvu on kuluneena vuonna kiihtynyt muuttuneen turvallisuusympäristön vuoksi. Talousarvioesityksessä ja julkisen talouden suunnitelmassa esitetyillä panostuksilla korjausvelan määrää saadaan kurottua pienemmäksi vuonna 2023 ja sitä seuraavina vuosina.

Kyberrikollisten ja valtiollisten toimijoiden kyvykkyydet ja erilaiset kyberturvallisuutta koskevat häiriöt sekä hyökkäykset kehittyvät alati kehittyvän teknologian ohella. Kybersuojautuminen onkin tärkeää yhteiskunnan kaikilla alueilla ja suomalaisella yhteiskunnalla tulee olla valmius vastata uhkiin. Liikenne- ja viestintävirasto pitää tärkeänä, että nyt esitetyssä talousarvioesityksessä on huomioitu kyberturvallisuutta ja -kyvykkyyttä koskevia lisäresurssitarpeita eri

hallinnonaloilla. Käsillä olevan talousarvioesityksen ohella Liikenne- ja viestintävirasto pitää resursoinnin pitkäjänteisyyden kannalta tärkeänä, että julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023-2026 on nostettu esille kyberturvallisuuden välttämättömät menolisäykset.

Kyberturvallisuuskeskus palvelee koko yhteiskuntaa

Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus palvelee kaikkia yhteiskunnan kriittisiä sektoreita ja tekee aktiivisesti yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Kyberturvallisuuskeskuksella on keskeinen rooli kyberturvallisuuden kokonaistilannekuvan ylläpitämisessä ja jakamisessa ja vakavien tai laajavaikutteisten kyberuhkien ennaltaehkäisyssä. Kyberturvallisuuskeskus huolehtii pyynnöstä myös korkean turvallisuusluokan tietoja käsittelevien tietojärjestelmien tietoturvallisuuden arvioimisesta.

Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä on huomioitu Galileon PRS-palvelun toteuttamisen edistämisen edellyttämät lisäresurssit. Liikenne- ja viestintävirasto haluaa nostaa esimerkkinä talousarvioesityksestä esille myös kyberturvallisuuden tilannekuvatuotannon tehostamiseksi esitetyt resurssit. Kyberturvallisuuden tilannekuvalla ja sitä koskevalla analyysillä on kasvanut tarve huoltovarmuuskriittisillä sektoreilla ja valtiojohdossa.

Esityksessä on huomioitu myös muun muassa tietoyhteiskuntamaksun korotus, jolla mahdollistetaan rakennusvaiheessa olevan sijaintitietopalvelun jatkuvien ylläpitomenojen kattaminen. Sijaintitietopalvelussa ylläpidetään turvallisesti säilytettynä ajantasaista tietoa olemassa olevien verkkojen fyysisestä infrastruktuurista sekä kaapeleiden, putkien ja niihin verrattavien aktiivisten verkkojen osien sijainneista.

Lopuksi Liikenne- ja viestintävirasto kiittää esitetystä lisärahoituksesta. Virasto haluaa kuitenkin muistuttaa, että kyberturvallisuus tulee myös tulevina vuosina vaatimaan lisärahoitusta ja nykyiselle rahoitukselle tulisi varmistaa jatkuvuutta. Muun muassa mahdollisen Nato-jäsenyyden aiheuttamat lisäykset Liikenne- ja viestintäviraston ja sen Kyberturvallisuuskeskuksen tehtäviin tulevat edelleen tarvitsemaan lisärahoitusta.

Viestintäpalvelut ja -verkot, viestinnän tukeminen

Yhteiskunnan toimintaedellytykset ovat sidoksissa yhä nopeampien, turvallisten ja kattavien tietoliikenneyhteyksien saatavuuteen ja toimintavarmuuteen. Suomi on maantieteellisesti katsottuna laaja maa, jossa väestö jakaantuu tiheämmin asuttujen keskusten ja väljemmin asuttujen haja-asutusalueiden välille. Viestintäverkkoja rakennetaan Suomessa pääosin markkinaehtoisesti, mutta toisiaan seuranneilla laajakaistatukihankkeilla on tuettu verkkojen rakentumista myös sellaisille alueille, joille ne eivät ilman tukea markkinaehtoisesti rakentuisi. Traficom pitää valtiontuen osoittamista nopeiden laajakaistaverkkojen rakentamiselle erittäin tärkeänä näille alueille, joille verkot eivät ilman tukea markkinaehtoisesti rakentuisi. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiselle on esitetty 16 950 000 euroa momentilla 31.20.50. Määräraha on varattu viestintäverkkojen laadun ja saatavuuden kehittämiseen (RRF pilari2) osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. Määrärahalla edistetään elpymis- ja palautumissuunnitelman tavoitetta kehittää viestintäyhteyksien laatua ja saatavuutta Suomessa myös niillä alueilla, joille edistykselliset viestintäyhteydet eivät kaupallisesti rakennu sekä koordinoida laajakaistarahoitusten yhteensovittamista ja tiedottaa laajakaistasta aktiivisesti.

Tavoite liittyy laajempaan tavoitteeseen viestintäverkkojen laadun ja saatavuuden kehittämisestä, jolla pyritään turvaamaan nopeiden ja laadukkaiden viestintäyhteyksien saatavuus kaikille suomalaisille.

Valtakunnallisen laajakaistahankkeen tilanne ja eteneminen

Laajakaistarakentamista on Suomessa tuettu vuodesta 2010 alkaen. Nopea laajakaistahanke -hanke päättyy vuonna 2022 ja uusi laajakaistatukihanke on käynnistynyt 2022 vuoden alussa.

Nopea laajakaista -hanke (2015-2022)

Vuonna 2015 käynnistynyt Nopea laajakaista -hanke on juuri loppumassa ja viimeinen maksupäätös on annettu tänä syksynä.

Valtiontukea on maksettu 60 miljoonaa euroa ja tuen avulla on rakennettu uutta valokuituverkkoa noin 27 500 kilometriä. Nopeiden valokuituyhteyksien piiriin on saatu yli 130 00 kotitaloutta ja yrityksen toimipaikkaa. Vuoden 2021 lopussa tuen avulla rakennettuja valokuituliittymiä oli käytössä noin 45 700, joka on lähes neljännes kaikista Suomen kuitu kotiin -liittymistä (FTTH). Hankkeen saatavuustavoite oli 130 000 kotitaloutta ja yrityksen toimipistettä. Tämä tavoite saavutettiin, mutta tuen avulla rakennetusta verkkokilometritavoitteesta jäätiin hieman.

Laajakaistatukiohjelma 2022-2023

Uusi laajakaistatukilaki ja sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus laajakaistayhteyden vähimmäisnopeudesta tulivat voimaan 3.2.2022. Lakia ja asetusta muutettiin yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen muutosten johdosta.

Laajakaistatukiohjelmalla tuetaan nopeiden kiinteiden laajakaistaverkkojen rakentamista alueilla, joille kaupallinen tarjonta ei todennäköisesti toteudu lähivuosina. Tukea voidaan myöntää kotitalouksien vakinaisiin ja vapaa-ajan asuntoihin sekä yritysten sijaintipaikkoihin rakennettaviin kiinteisiin yhteyksiin.

Tukiohjelmalle on varattu EU:n elpymisvälineestä 32 miljoonaa euroa (ns. RRF-rahoitus). Tukirahoitus supistui alun perin ilmoitetusta 50 miljoonasta eurosta. Aikataulu RRF-rahoituksen myöntämiselle on tiukka. Vuonna 2022 jaettavissa on 15 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 17 miljoonaa euroa. Tuet on myönnettävä laajakaistahankkeille vuoden 2023 loppuun mennessä.

Laajakaistahanke käynnistyy siten, että maakuntaliitto valmistelee yhdessä kunnan kanssa markkina-analyysipyynnön Traficomille, joka laatii alueesta markkina-analyysin tukikelpoisten alueiden selvittämiseksi. Traficom on tehnyt pyyntöjen johdosta jo 78 markkina-analyysiä. Tämän jälkeen maakuntaliitto valmistelee yhdessä kunnan kanssa kilpailutettavan hankkeen ja käynnistää julkisen kilpailutuksen verkon toteuttajan valitsemiseksi. Kilpailutus on käynnistynyt 16 kunnassa. Hakumenettelyssä valittu hankkeen toteuttaja hakee Traficomilta tukea. Tukihakemuksia on saapunut Traficomille toistaiseksi 6 kappaletta, joilla tukea haetaan yhteensä noin neljä miljoonaa euroa. Traficomin ensimmäiset tukipäätökset annettaneen lokakuun aikana, kun tuenhakijat ovat toimittaneet virastolle kaikki tarvittavat tiedot ja selvitykset tuen myöntämiseksi. Traficomin myöntämä tuki edellyttää Valtioneuvoston asetuksen (203/2021) mukaisesti kuntien maksuosuutta (8, 22, tai 33 %) tukikelpoisista kustannuksista.

Laajakaistatukiohjelma on herättänyt kiinnostusta ja kunnissa tunnistetaan nopeiden ja toimintavarmojen tiedonsiirtoyhteyksien merkitys kuntien

elinvoimaisuudelle. Kunnilta ja maakunnilta saadun palautteen perusteella kunnilta vaadittava rahoitus hankkeiden toteuttamiseksi voi kuitenkin estää laajakaistahankkeiden toteutumista joillakin hankealueilla. Traficom pitää mahdollisena, että kuntaosuudet saattavat hidastaa hankkeiden käynnistymistä ja siten vaikuttaa haettuun valtiontukeen ja hankaloittaa koko 32 miljoonan tukirahoituksen myöntämistä vuoden 2023 loppuun mennessä. Traficom pyrkii edistämään nopeiden laajakaistayhteyksien rakentamista ja laajakaistahankkeiden toteutumista osaltaan myös aktiivisella viestinnällä (mm. tiedote 04.10.2022: Valokuidulla vauhtia kuntien yhteyksiin - valtio osallistuu kustannuksiin) sekä yhteistyöllä maakuntien kanssa.

Sauli Pahlman
Ylijohtaja

Jenni Eskola
Ylijohtaja